Vanda

Svar på Antero Eerolas och 17 andra ledamöters motion om att staden bör kartlägga osunda beroenden av it-tjänster

VD/1466/00.02.00.03/2026

PT/ML/HK/JK/AP

Antero Eerola och 17 andra ledamöter lämnade in följande fullmäktigemotion i enlighet med fullmäktiges arbetsordning:

”I Finland är den offentliga sektorns informationsförvaltning nästan helt beroende av utländsk, särskilt amerikansk, programvara, servrar och annan informationsteknologi. Till exempel statens e-tjänstportal suomi.fi finns i molntjänsten hos amerikanska Amazon Web Services.

Som Yle rapporterade (https://yle.fi/a/74-20210924) ”pilvipalvelu on hienompi nimi jonkun muun tietokoneelle” (molntjänst ett finare namn för någon annans dator). Detta innebär att datahanteringen inte sker i Finland och inte omfattas av Finlands lagstiftning. Sammanlagt två tredjedelar av de offentliga tjänsterna i Finland – till exempel FPA, skatteförvaltningen, Traficom och Mina Kanta-sidorna – fungerar i amerikanska molntjänster (https://yle.fi/a/74-20208588).

Samma beroende gäller också Vanda stad.

Förutom Amazons servrar domineras mjukvarusidan nästan helt av de amerikanska jättarna Microsoft och Google, som är globala monopol.

Offentligt tillgänglig information har länge visat att amerikanska myndigheter – särskilt underrättelse- och säkerhetstjänster – har praktiskt taget obegränsad tillgång till data som lagras av amerikanska mjukvaruföretag och till kommunikation som passerar genom dem.

Särskilt lagringen av data i utländska molntjänster utgör en allvarlig risk för datasäkerheten. Det handlar också om betydande kostnader för staden, eftersom Microsofts licenser är mycket dyra.

Den senaste tiden har den internationella situationen blivit betydligt mer spänd. Förenta staterna har öppet hotat de europeiska bundsförvanterna och till och med deras territoriella integritet. Olika hot om tullar har blivit vardag. Sannolikt kommer USA:s inflammerade förbindelser med olika europeiska länder och åtminstone landets utrikespolitiks djupa oförutsägbarhet att fortsätta länge.

Det finns andra valmöjligheter. Till exempel har justitieministeriet meddelat (https://yle.fi/a/74-20207085), att det kommer att ompröva överföringen av datasystemet med uppgifter om valet till en amerikansk molntjänst.
Enligt medieuppgifter beror det på att den världspolitiska situationen har förändrats.

Även Frankrike har för avsikt att förbjuda amerikanska videokonferenstjänster som Zoom, Google Meets och Microsoft Teams samt amerikanska e-posttjänster. Dessutom avstår Danmark och några av dess städer från flera Microsofts tjänster. Några tyska delstater planerar också att göra det.

Alternativet skulle kunna vara öppen källkod. Mer information om teknologiberoende finns till exempel i denna artikel i Helsingin Sanomat:

https://www.hs.fi/visio/art-2000011766288.html

Baserat på det ovanstående lämnar vi undertecknade ledamöter in följande fullmäktigemotion:

* Vanda stad gör en utredning om hur beroende staden är av utländska, särskilt amerikanska it-företag, hur deras datasäkerhet är ordnad, var datacentralerna finns, hur man förhindrar utländska myndigheters tillgång till känsliga uppgifter, vilka kostnaderna för programvarulicenser är i Vanda och vilka alternativa lösningar som finns, till exempel lösningar som baserar sig på öppna datasystem."

Stadsfullmäktige 23.2.2026 § 32

Beslut:
Stadsfullmäktige beslutade att ta upp ärendet till behandling och sända fullmäktigemotionen till stadsstyrelsen för beredning.

_____

Serviceområdet för it-administrationen inom verksamhetsområdet för koncernledning och livskraft konstaterar följande som sitt svar:

I motionen har man bett Vanda stads it-administration att utreda hur beroende Vanda stad är av utländska, särskilt amerikanska it-företag. Dessutom har man begärt en bedömning av datasäkerhetsnivån, datacentralernas läge och utländska myndigheters tillgång till känsliga uppgifter. Dessutom bör kostnaderna för programvarulicenser beräknas och bedömas hurdana öppna lösningar som finns tillgängliga.

Beroendet av utländska aktörer

Beroende uppstår på många nivåer inom ICT-lösningarna. Beroendet kan bedömas åtminstone på enhetsnivå, operativsystemnivå och informationssystemnivå.

Med enhetsnivå avses här till exempel arbetsstationer, servrar, datakommunikationsenheter och telefoner. Det finns inga lösningar för dessa som är helt och hållet inhemska och om man dessutom bedömer enheterna på komponentnivå kommer en mycket stor del av materialet, arbetet och tillverkningen som är kopplat med enheten från länder utanför Europa. Det är till och med omöjligt att hitta helt europeiska enheter; för att inte tala om inhemska. I Vanda är alla enheter i mycket hög grad beroende av utländska aktörer, även om våra närmaste distributionspartner eller åtminstone deras kontaktpersoner är finländska.

När det gäller enheternas operativsystem och kritiska funktioner är vi i mycket stor utsträckning beroende av amerikansk programvara (Microsoft, Google), även om vi mycket sporadiskt använder vissa andra alternativ, såsom Linux. Situationen är alltså ganska lik de flesta andra organisationer (offentliga och privata). På samma sätt använder vi även Microsofts M365-miljö och Googles motsvarande molntjänster. Molntjänsterna i anslutning till dessa finns i första hand i Europa för Microsofts del, medan Google har en serverhall i Finland. Microsofts serverhallar i Finland håller på att byggas.

Staden har cirka trehundra helheter som klassificeras som informationssystem och de företag som säljer oss dessa är i huvudsak från Europa och väldigt många från Finland. I vissa fall handlar det dock om

landsorganisationer, och programvaran har sitt ursprung utanför Europa. Dessutom är informationssystemen ofta byggda av komponenter som kräver till exempel Microsofts miljö för att fungera. Med andra ord är systemen ofta starkt beroende av amerikanska aktörer, även om den egentliga systemleverantören är finländsk. Idag är informationssystemen i huvudsak molntjänster som till största delen drivs i datacentraler belägna i Europa och delvis även i Finland.

Datasäkerhetsnivån bland internationella aktörer

I regel har de stora aktörerna satsat mycket på sin datasäkerhetsnivå. Å andra sidan är de i egenskap av stora aktörer också mycket attraktiva föremål för dataintrång. Det är också därför de ofta förekommer i nyheterna på grund av upptäckta sårbarheter. I regel fungerar lösningarna dock bra hos de stora internationella aktörerna, eftersom de också har större ekonomiska möjligheter att satsa mer på detta än de mindre aktörerna.

Egentligen har de amerikanska aktörerna varit på nyheterna mer på grund av dataskyddsfrågor, vars problem i första hand har sin grund i den amerikanska lagstiftningen. EU har försökt hitta bra lösningar för att samordna amerikansk lagstiftning med EU:s GDPR-förordning. För närvarande finns det en lösning som följs, men situationen förändras ständigt och även här i Vanda följer vi utvecklingen aktivt.

Vid bedömningen av utomståendes eventuella tillgång till uppgifter bör man beakta att det i regel finns personer inom systemleverantörernas underhåll som tekniskt sett har tillgång till uppgifterna i systemet. Användningen av detta regleras dock både genom lagstiftning och ofta också genom avtal.

När man bedömer hur olika staters myndigheter har tillgång till uppgifter i systemen, måste man sätta sig in i lagstiftningen i de olika länderna. Utifrån de diskussioner som förts har vi dock inga system som utländska myndigheter har direkt tillgång till. Utlämnande av uppgifter kan vara möjligt enligt lagstiftningen i vissa situationer som enligt våra uppgifter även kräver ett separat rättsligt beslut. Dessa frågor har även bedömts inom EU, särskilt när det gäller att hitta lösningar för användningen av amerikanska system.

Kostnader

Licenskostnaderna för de stora aktörerna har diskuterats mycket i offentligheten. Microsofts licenser har diskuterats mest, men även Google är en stor aktör i Vanda när det gäller licensmängderna.

Microsofts licenser omfattar licenser för både arbetsstationer och servrar i Vanda. Det är vanligtvis M365-helheten som väcker mest diskussion, eftersom den är mest synlig för användaren. I offentligheten har det till exempel talats ganska mycket om att avskaffa Teams, som är en av komponenterna i M365. Men för att helheten ska ha någon betydelse borde man då avstå från M365 i sin helhet. Problemet är att den enda västerländska aktören som erbjuder en tjänst på motsvarande nivå är Google, som är en annan amerikans leverantör med samma problem som tas upp i fullmäktigemotionen.

Det kunde vara möjligt att sätta ihop en motsvarande helhet i Europa, men om man sammanställde den utifrån befintliga program borde man skaffa dessa olika tjänster från flera olika tjänsteleverantörer och i praktiken integrera dem till en enda helhet, antingen på egen hand eller genom någon tjänsteleverantör. Det framgår tydligt redan vid en mindre granskning att projektet skulle ta flera år, medföra mycket höga kostnader och sannolikt inte ge samma användarupplevelse som den nuvarande lösningen.

Microsoft och Google ger i regel rabatter till den offentliga sektorn och särskilt till verksamhetsområdet för fostran och lärande. Vi för också en aktiv diskussion med dessa aktörer och försöker säkerställa en rimlig kostnadsnivå, så att vi också får de senaste helheterna och AI-lösningar som en del av vår tjänst.

Alternativa lösningar

Vanda stad upphandlar sina tjänster genom offentliga konkurrensutsättningar. Vid konkurrensutsättningarna beskrivs vanligtvis den tekniska miljön i Vanda och den tjänst som behövs. Anbudsgivaren kan fritt erbjuda sina tjänster på önskat sätt. Därför kan anbudsgivaren till exempel erbjuda en tjänst som bygger på öppen källkod. Ofta gör vi också, särskilt vid något större upphandlingar, en öppen begäran om uppgifter innan den slutliga anbudsförfrågan, för att få fram olika eventuella lösningar av aktörerna, så att vi inte av misstag begränsar något möjligt sätt att genomföra vår upphandling.

Om vi däremot till exempel skulle öka kraven som gäller vår digitala suveränitet i våra anbudsförfrågningar, skulle dessa oundvikligen begränsa antalet potentiella anbudsgivare och därmed sannolikt försämra kostnadseffektiviteten vid flera ICT-upphandlingar. Därför är det viktigt att sådana tilläggskrav endast riktas mot en noggrant granskad grupp av upphandlingar, där kravet också lätt kan motiveras.

En ändamålsenlig förstärkning av suveräniteten

Att skaffa ett enskilt system som är så oberoende som möjligt av utländska aktörer är ofta i praktiken inte särskilt oberoende i slutändan. Även om vi till exempel skulle köpa en applikation som har byggts utan utländska komponenter och tjänsten skulle produceras i Finland, skulle den maskinvara med vilken den används ändå ha tillverkats utomlands och sannolikt utanför Europa, eftersom det knappt finns någon sådan produktion i närområdena. Dessutom är det få system som byggs fristående från andra, utan applikationerna bildar tillsammans ett helt nätverk, vilket innebär att en sådan lösning endast är en av hundratals av våra applikationer.

När vi har utrett de mest kostnadseffektiva sätten att förstärka suveräniteten har möjligheten att ta separata säkerhetskopior av utländska aktörers molntjänster vanligtvis varit det första förslaget som har kommit upp. Då skulle vi ha tillgång till det egentliga datainnehållet också när den ursprungliga molntjänsten inte är tillgänglig. Dessa har främjats när det gäller våra viktigaste tjänster. Detta medför naturligtvis fasta extra kostnader för oss, så en ökning av användningen av dessa måste övervägas noggrant.

Sammanfattningsvis

Den begäran om utredning som framförs i motionen utgör till sitt innehåll i väsentliga delar en del av it-administrationens normala bedömning av informationssäkerhets- och dataskyddsrisker. It-administrationen har som riskhanteringsåtgärder också bedömt genom vilka åtgärder dessa risker kan minskas på det mest kostnadseffektivaste sättet och utan att kvaliteten på tjänsterna försämras. När det gäller nya systemupphandlingar märks detta till exempel i konsekvensbedömningarna.

Det är uppenbart att praktiskt taget alla Vanda stads it-tjänster åtminstone på någon nivå är beroende av utländska tjänster och till största delen av tjänster utanför Europa. En mer ingående utredning av frågan på komponentnivå skulle inte ge någon särskilt nyttig tilläggsinformation.

It-administrationen rekommenderar inte att en separat utredning genomförs, eftersom kostnaderna för den inte skulle medföra någon betydande ytterligare nytta. Den digitala suveräniteten förstärks efter övervägande som en del av planeringen av helheten, med betoning på kostnadseffektivitet och genom uppföljning av den framtida lagstiftning som gäller helheten.

Som en del av utvecklingsarbetet med systemen utreds användningen av öppna system, såsom Linux, i stadens informationssystem i enlighet med europeiska exempel.

Stadsstyrelsen 21.9.2026 § 12

Stadsdirektörens förslag:
Stadsstyrelsen beslutar att
a) ge Antero Eerola och de 17 andra ledamöter som undertecknat motionen stadsstyrelsens svar i enlighet med verksamhetsområdets förslag, och att
b) föreslå för stadsfullmäktige att stadsstyrelsens svar antecknas för kännedom.

Behandling:
Under behandlingen av ärendet ändrade stadsdirektören sitt förslag enligt följande:

I slutet av svaret läggs följande stycke till:
Som en del av utvecklingsarbetet med systemen utreds användningen av öppna system, såsom Linux, i stadens informationssystem i enlighet med europeiska exempel.

Beslut:
Det ändrade förslaget godkändes.

_____

Stadsfullmäktige 19.10.2026 § 17

Stadsstyrelsens förslag:
Stadsfullmäktige beslutar anteckna stadsstyrelsens svar för kännedom.

Beslut:
Stadsfullmäktige beslutade bordlägga ärendet till följande möte.

Bilaga:
- Antero Eerolas och 17 andra ledamöters undertecknade motion om att staden bör kartlägga osunda beroenden av it-tjänster

Anvisningar för sökande av ändring: 2.1 Besvärsförbud

Närmare information:
Matti Lampo, direktör för it-administrationen,
(fornamn.efternamn[at]vantaa.fi)